

Dôvodová správa

Všeobecná časť

Návrh zákona, ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony v súvislosti so zlepšením stavu verejných financií, sa predkladá ako iniciatívny materiál.

Vzhľadom na vysoký deficit verejných financií a enormné zadĺženie Slovenska sa predkladaným zákonom navrhuje súbor konsolidačných opatrení, realizáciou ktorých sa zabezpečia dodatočné príjmy štátneho rozpočtu, čo prispeje k stabilizácii verejných financií a k eliminácii negatívnych vplyvov na vývoj hospodárstva Slovenskej republiky. Pri prijímaní týchto opatrení sa sleduje cieľ primeraného rozdelenia daňovej záťaže medzi rôzne daňové subjekty. Opatrenia v jednotlivých článkoch zákona sú navrhnuté tak, aby mali čo najmenšie negatívne vplyvy na obyvateľov a aby primerane, proporcionálne a nediskriminačne zasiahli predovšetkým subjekty, ktoré dosahovali a je predpoklad, že budú dosahovať mimoriadne zisky.

Zámerom legislatívnej úpravy zákona o správnych poplatkoch a zákona o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov je valorizácia sadzieb vybraných poplatkov, z ktorých väčšina sa naposledy menila skôr ako pred zavedením eura na Slovensku (rok 2009). Primárne ide o úpravu sadzieb poplatkov v nadväznosti na infláciu (jej zohľadnenie od roku 2009 predstavuje nárast spotrebiteľských cien o približne 54 %), keďže náklady štátu na agendu správnych orgánov, súdov, orgánov súdov a prokuratúry priebežne rastú (mzdy, réžia, IT systémy). V roku 2022 úhrady správnych a súdnych poplatkov do štátneho rozpočtu predstavovali 205 mil. eur (z toho 37,5 mil. eur tvoria súdne poplatky). Valorizácia sadzieb poplatkov sa netýka tzv. percentuálne určených sadzieb poplatkov, pri ktorých sa výška automaticky mení v závislosti od základu poplatku, ako aj poplatkov, pri ktorých nie je rozpočtový vplyv významný alebo došlo k zmene príslušnej časti sadzobníka v posledných rokoch. Nezasahuje sa do nárokov na úľavy a oslobodenia. Zároveň sa preferuje zaokrúhľovanie nových sadzieb poplatkov s cieľom minimalizovať manipuláciu s hotovosťou.

Novelizuje sa zákon Slovenskej národnej rady č. 310/1992 Zb. o stavebnom sporení v znení neskorších predpisov („ďalej len zákon o stavebnom sporení“), pričom predmetom predloženého návrhu je vypustenie ustanovení zavedených poslednou poslaneckou priamou novelou zákona o stavebnom sporení (zákon č. 316/2023 Z. z.), ktorá by nadobudnutím účinnosti mohla nejednoznačnou vykonateľnosťou, ako aj zavedením diskriminačných prvkov spôsobiť problémy v aplikačnej praxi. Predmetná poslanecká novela zákona o stavebnom sporení nebola prerokovaná ani v Legislatívnej rade vlády SR.

Vytvorenie tzv. rodinnej zmluvy o stavebnom sporení, pri ktorej je stavebný sporiteľ neprimerane zvýhodnený oproti inému stavebnému sporiteľovi, spôsobuje diskrimináciu ad 1 vo vzťahu k posudzovaniu príjmového limitu, ad 2 vo vzťahu k výške štátnej prémie a ad 3 vo vzťahu k výške poplatkov za vedenie účtu stavebného sporiteľa. Zároveň zavedenie tzv. rodinného stavebného sporenia je podľa názoru Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR výrazne diskriminačné aj z dôvodu, že sa nevzťahuje na jednorodičovské domácnosti s maloletým dieťaťom/deťmi (vrátane osamelých rodičov, ako napr. vdova, vdovec) a tiež ani na domácnosti s maloletým dieťaťom/deťmi, v ktorých rodičovské práva a povinnosti vykonávajú osoby, ktoré nie sú manželmi.

Schválením zákona č. 316/2023 Z. z. sa vytvorilo neadresné poskytovanie štátnej prémie z hľadiska príjmov stavebných sporiteľov a založili sa výrazne zvýšené nároky na štátny rozpočet. Všetky predchádzajúce úpravy zákona o stavebnom sporení viedli k účelovosti, adresnosti a efektívnosti stavebného sporenia, a to aj tým spôsobom, aby prijímateľmi štátnej prémie mohli byť len ľudia s nižšími príjmami (testuje sa príjem 1,3-násobku priemernej mzdy, nad ktorý už stavebný sporiteľ nemá nárok na štátnu prémiiu). Výdavky štátneho rozpočtu na štátnu premiu sa postupne znížili z cca 20 mil. eur ročne na cca 6. mil. eur ročne. Oproti tomu, v prípade stavebného sporiteľa - člena domácnosti, ktorú tvoria manželia a maloleté dieťa, sa zvyšuje limit spoločného príjmu domácnosti na 3,25-násobok priemernej mzdy, pričom za každé ďalšie dieťa sa limit zvyšuje o ďalších 0,65-násobku priemernej mzdy. Príjmová hranica na získanie podpory tak môže vzrásť až na cca 4-násobok súčasnej hodnoty v prípade sporiteľa v manželskom zväzku s dvoma maloletými deťmi. Keďže priemerná mzda v národnom hospodárstve za rok 2022 dosiahla 1 304 eur, nárok na štátnu premiu bude mať v takomto prípade aj manžel (ako aj manželka), ktorý zarába až do 5 000 eur mesačne (ak majú rodičia 2 deti). Ak k tomu zohľadníme dvojnásobnú percentuálnu výšku štátnej prémie, domácnosť s vyššími príjmami dokáže bez problémov vložiť znížený efektívny ročný vklad 500 eur za každého sporiteľa (manžel, manželka, 1. dieťa, 2. dieťa - spolu 2 000 eur ročne) a získať tak celkovú ročnú štátnu premiu vo výške 280 eur. Takéto nastavenie však spôsobuje vyššie zvýhodnenie vysokopríjmových rodín oproti rodinám a slobodným jednotlivcom s nižšími príjmami a neprimerane zvýšené nároky na štátny rozpočet.

Vypustením ustanovení súvisiacich s definíciou domácnosti sa zároveň riešia aj legislatívno-právne nedostatky, ktoré by v praxi spôsobovali nutnosť ďalšej právnej úpravy. Procesne zákon č. 316/2023 Z. z. napríklad vôbec nerieši, kedy a komu bude stavebný sporiteľ dokladovať skutočnosť, že je členom domácnosti, a pod. Zákon neupravuje ani nahlasovanie zmien v centrálnej evidencii zmlúv o stavebnom sporení s nárokom na štátnu premiu v prípade rodinných zmlúv, že daná domácnosť prestala spĺňať zákonné podmienky domácnosti (napr. manželia sa rozviedli, maloleté dieťa sa stalo dospelým a pod.). Z tohto dôvodu nebude možné kontrolovať oprávnenosť zvýšených nárokov na štátnu premiu.

Mení a dopĺňa sa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov. Cieľom návrhu zákona je vytvorenie predpokladov pre konsolidáciu verejných financií. Zákon o dani z príjmov sa v rámci konsolidačných opatrení zamerá predovšetkým na zvýšenie sadzby dane na podiely na zisku (dividendy) vyplácané fyzickým osobám zo 7 na 10 %, zavedenie minimálnej dane pre právnické osoby, na odstránenie nesystémových opatrení zavedených pri zdaňovaní príjmov z kapitálového majetku a virtuálnej meny a na legislatívno-technické spresnenie v súvislosti s predchádzajúcimi novelami.

Cieľom zvýšenia sadzieb spotrebnej dane z tabakových výrobkov je stabilizovať daňové príjmy, zabrániť ich poklesu a zároveň dosiahnuť rovnováhu aj s cieľmi v oblasti ochrany zdravia obyvateľov, a to s vopred preddefinovaným zvyšovaním sadzieb dane na strednodobý časový horizont, čím sa vytvorí efektívny nástroj predvídateľnosti podnikateľského prostredia a zabezpečenia daňových príjmov. Pokračovanie v daňovom kalendári, pokiaľ ide o sadzby spotrebnej dane z tabakových výrobkov, zabezpečí pre dotknuté daňové subjekty právnu istotu v predikcii sadzieb spotrebnej dane z tabakových výrobkov a transparentnosť zo strany štátu. S cieľom dosiahnutia adekvátneho daňového zaobchádzania s tabakovými výrobkami sa navrhuje úprava sadzieb spotrebnej dane pri cigaretách, tabaku a bezdymovom tabakovom

výrobku v dvoch krokoch, v prípade cigár a cigariiek sa navrhuje jednokroková úprava sadzby spotrebnej dane.

Doplnením zákona č. 222/2004 Z. z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov dôjde od 1. januára 2024 k vylúčeniu podávania alkoholických nápojov z uplatňovania zníženej sadzby dane vo výške 10 % zo základu dane, ktorá sa uplatňuje na reštauračné a stravovacie služby. Podávanie alkoholických nápojov v rámci poskytovania reštauračných a stravovacích služieb bude podliehať základnej sadzbe dane vo výške 20 % zo základu dane.

Novelizácia zákona o osobitnom odvode predstavuje nevyhnuté opatrenie v rámci konsolidácie verejných financií. V súčasnosti nie je možné konsolidovať verejné financie len cez znižovanie výdavkov bez zvyšovania príjmov štátu. Keďže subjekty patriace do jedného regulovaného sektora dosahujú výrazne vyššie zisky oproti iným regulovaným sektorom, zákonodarca pristúpil k úprave zákona o osobitnom odvode a osobitných sadziieb v ňom zakotvených. Sektorové dane sú štandardnou súčasťou daňových systémov a štáty nimi sledujú objektívne ciele svojej fiškálnej politiky, ktoré súvisia s výzvami vo verejných financiách a so správnym výkonom vnútroštátnych právomocí v daňovej oblasti. Tieto dane zatťažujú navyše daňovníkov, pri ktorých je predpoklad, že majú schopnosť platiť do verejných zdrojov viac ako iné daňové subjekty.

V návrhu zákona, ktorý mení a dopĺňa zákon o solidárnom príspevku sa navrhuje predĺžiť uplatňovanie solidárneho príspevku aj na zdaňovacie obdobia dane z príjmov začínajúce po 31. decembri 2023 z dôvodu, že rozdiel medzi ropou Urals a Brent zostáva stále na vysokej úrovni, čo vytvára potenciál pre dodatočné nadzisky firiem aj v roku 2024.

Mení sa zákon č. 309/2023 Z. z. o premenách obchodných spoločností a družstiev a o zmene a doplnení niektorých zákonov spôsobom, že sa novelizuje v ňom obsiahnutý zákon o dani z príjmov, kde sa vykonali potrebné legislatívno-technické zmeny.

Mení sa zákon č. 315/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Úpravou návrhu zákona sa odstraňujú nesystémové opatrenia zavedené pri zdaňovaní príjmov z kapitálového majetku vrátane príjmov súvisiacich so zdanením virtuálnej meny, ktoré narušali horizontálnu spravodlivosť medzi podobnými aktívami, keďže išlo o výnimku pre špecifický druh majetku.

Cieľom návrhu zákona, ktorým sa mení zákon č. 530/2011 Z. z. o spotrebnej dani z alkoholických nápojov v znení neskorších predpisov, je zvýšenie sadzby spotrebnej dane z alkoholického nápoja, ktorým je lieh.

V zákone č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení sa navrhuje, aby sa rodičovský dôchodok vyplatil každý rok raz ročne v júni v jednej úhrnnej splátke.

Súčasne sa navrhuje zvýšenie sadzby poistného na starobné poistenie pre sporiteľov v zákone č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení a zníženie sadzby povinných príspevkov na starobné dôchodkové sporenie v zákone č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Z uvedeného dôvodu sa súčasne navrhuje upraviť aj krátenie sumy dôchodku z I. piliera pre poistenca, ktorý je sporiteľ alebo bol sporiteľ za obdobie účasti na starobnom dôchodkovom sporení.

V zákone č. 580/2004 Z. z. sa navrhuje zvýšenie sadzieb odvodov na zdravotné poistenie pre zamestnávateľa, samostatne zárobkovo činnú osobu a tzv. samoplatiteľa z dôvodu kritickej situácie s verejnými financiami, kedy príjmy nepostačujú na krytie výdavkov na zdravotnú starostlivosť.

Súčasne sa navrhuje zníženie výšky percentuálnej sadzby príspevkov na činnosť Operačných stredísk tiesňového volania záchrannej zdravotnej služby, Národného centra zdravotníckych informácií a Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, keďže príjmy sú výrazne vyššie, a v záujme šetrenia prostriedkov verejného zdravotného poistenia, je tento krok nevyhnutný.

V zákone č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska sa v súvislosti s potrebou ozdravenia verejných financií ustanovuje príspevok pre RTVS vo výške najmenej 0,12% z HDP.

Novelizuje sa aj zákon č. 241/1993 Z. z. o štátnych sviatkoch, dňoch pracovného pokoja a pamätných dňoch. Pre štátny sviatok 1. september - Deň Ústavy Slovenskej republiky sa navrhuje ustanoviť výnimka z pravidla, že štátne sviatky sú dňami pracovného pokoja. 1. september bude štátnym sviatkom, ale nebude dňom pracovného pokoja, ani sviatkom v zmysle príslušných ustanovení Zákonníka práce. Uvedená úprava sa navrhuje z dôvodu potreby zníženia celkového počtu dní pracovného pokoja, čo bude mať pozitívny vplyv na hospodárenie štátu a zamestnanosť.

Navrhuje sa účinnosť návrhu zákona, pričom z dôvodu potreby konsolidácie verejných financií by väčšina opatrení mala nadobudnúť účinnosť ku koncu roka 2023, resp. 1. januára 2024.

Návrh zákona predpokladá vplyv na rozpočet verejnej správy, na podnikateľské prostredie, na informatizáciu spoločnosti a sociálne vplyvy a nepredpokladá vplyv na životné prostredie, na služby verejnej správy pre občana a na manželstvo, rodičovstvo a rodinu. Jednotlivé vplyvy sú uvedené v doložke vybraných vplyvov a v príslušných analýzach vplyvov.

Návrh zákona je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi a nálezmi Ústavného súdu Slovenskej republiky, s inými zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi, s medzinárodnými zmluvami a inými medzinárodnými dokumentmi, ktorými je Slovenská republika viazaná, ako aj s právom Európskej únie.